

da je proletarec brez vsega, celo brez lastnega imena. Ne, tudi Korošec mora živeti, dasi bi ga lahko ubil v trenutku, ko za to ne bi nihče mogel izvedeti in ko bi se morda njegova sreča obrnila na bolje. Toda sedaj, ko mu je življenje izčrpalo vso silo, sedaj je nesrečnik, postal je filozof in nosilec misli, a kmalu tudi njena skromna žrtev. Ne, Holsedl — mislec ni več borec in reševalec svoje družbe, sedaj je pop in predikant, ki daje glavo za idejo in ne več za življenje. — Po svojem odnosu do ljudi, po svoji ustvarjalni sili je Holsedlu podobna Ilonka Čehova, ki ji je bila usoda malce bolj mila. Ta značaj ženske je prava dragotina med temi nesrečniki. In tudi pisateljev odnos do nje je tak, da mu ni mogoče onesrečiti njene usode. Zato jo pošlje v Ameriko, obleče v novo moderno toaleto, dekoltira in postavi pred zrcalo. Vendar je s tem njena usoda dovolj bridka, stari Čeh in Holsedl nista zadovoljna s tem. Njej po usodi sliči Jožko Čeh, tip zdravega graditelja. A grozno je življenje Marka Čeha, pri katerem je oče v zgodnji mladosti spoznal, da ne bo nikdar nič iz njega. Strasti ga imajo v oblasti, eros — demon je njegov črv, ki mu gloda dušo. Pri tej osebnosti, ki je v bistvu najaktivnejša in najbolj razgibana, bi moral Kranjec razviti široko dramatiko, a je vse opustil ter se dotaknil vsega le v karakteriziranju in motiviranju malih dogodkov. Ta človek ne pozna drugega človeka, v svoji notranjosti je vedno osamljen, a pri tem ga vedno zalezuje podoben obsedenec, njegova ljubica Mara Lejkečeva. — Najslabše je obdelana Mara, zlasti ko postane dekle. Njene erotične zveze, pa tudi njeno življenje sploh je prinešeno v roman zgolj zaradi gradbe večjih oseb, Čehovih in Holsedla, in doslej je še tudi izvedena, medtem ko je poznejša zgodba s Korošcem prav za prav odtrgana od vsebinske celote. Tudi druge osebe, Mertik in Bojc in še ostale služijo zgolj za izpopolnitev romana. Pač pa je veličastna razvalina stari Čeh, ki je, dasi nekoliko potisnjen v ozadje, obdelovan skrbno in zgrajen mnogo bolj dramatično. Ta človek je zaradi občutka krivde pred lastnimi otroki sicer skromen in ponižen, a fatalen pijanec in demoničen kvartopirec, ki se še enkrat skuša dvigniti na tuj račun, a mu vse izpodleti. Življenje ga obsodi na ponižanje in prisiljeno skromnost. — Končni del romana zaključi pisatelj nekoliko čudno. Pošastne osebe se pobijejo, tvorci gredo v Ameriko, a Holsedl mora na špansko fronto.

V čem je ideja Kranjčevega romana? Mar v osvojitvi Holsedlovega novega pogleda na svet? Ne, Holsedl ni predstavnik nove misli, temveč je naplavina, povsem slučajna naplavina na obrežju, kjer življenje danes najbolj ostro bije ob bregove. To je zgolj naključje, da gre Franc Holsedl na špansko fronto, saj je vendar dovolj pustolovska, dasi poštena narava. Ali ne bi mogel uveljaviti svoje misli nekje drugje, morda kot stavkar v evropskih tovarnah, ali kot politični demonstrant na vele mestni ulici? Problem je drugje! Stari slovenski problem izseljevanja dobrih moči. Ilonka, Jožko, človeka stvaritelja, morata iti ustvarjat v tujino. Doma ostajajo samo hlapci, ponižni, skromni ljudje, Bojckin sin, ki zna vse lepo ubogati in mirno prenašati, saj je za njihovo življenje potrebno tako malo..., kakor je spoznal sam Holsedl: to je načrt Bojčevega, »ki se je udingal za hlapca in se preskrbel za vse življenje«.

Edvard Kokolj

Aškerčeva bibliografija. Sestavila Marja Boršnik. Časopis za zgodovino in narodopisje. Letnik XXX., snopič 4. 1935. Izdalo Zgodovinsko društvo v Mariboru. 1936. 120 str., 5 l. slik in 1 l. popravkov in dostavkov. Za nameravano 80 letnico rojstva pesnika Antona Aškerca, dejansko pa za 25 letnico pesnikove smrti je Zgodovinsko društvo v Mariboru izdalo kot 4. snopič ČZN, a kot celoto zase, Aškerčevo bibliografijo. S tem se je hotelo oddolžiti spominu najpomembnejšega pesnika na ozemlju, ki spada v območje Zgodovin-

skega društva v Mariboru. Sestaviteljica je bibliografijo razdelila na šest poglavij, ki obravnavajo po vrsti Aškerčevo delo, Aškerca v prevodih, v glasbi, Aškerčevo korespondenco, pri kateri navaja po abecednem redu prejemnike njegovih dopisov in dopisnike A.—u, literaturo o Aškercu in nazadnje še Aškerca v podobi. Dodano je kazalo Aškerčevih del in imensko kazalo. Devet slik nam prikazuje Aškerca v različnih življenjskih dobah, faksimile Aškerčevih spominskih verzov R. Maistru pa nam kaže vzorec njegove značilne in zanimive pisave.

S tenkim čutom in razumevanjem je M. Boršnikova zbrala o pesniku in njegovem delu toliko bibliografskih podrobnosti, da se ti zdi knjiga spočetka prenasočena z obilnim gradivom, toda pozneje, ko se seznaniš z vsem znanstvenim aparatom in spoznaš metodo, po kateri je delo sestavljeno, uvidiš, da je bibliografija urejena smotno, saj si lahko iskatelj, ki ga zanima to ali ono poglavje iz Aškerca ali pa morda samo kakšna njegova pesem, najde tu celo malo bibliografijo podatkov. O Aškerčevi baladi »Mejnik« najdem pod letnico objave 1887 tele podatke: LZ: Mejnik (1886), 65—66—BR 83—BR 85, v. (A. Levcu 30. sept. 1886; Levec A.-u 28. sept., 11. nov. 1886; Kersnik Levcu 5. febr. 1887, Wester; Levec A.-u 23. marca 1887; SU 1909, 49 Mihec in Jakec 1912, 4, 13). Iz teh podatkov izveš, da je balada »Mejnik« bila objavljena v LZ leta 1887., da je dejansko nastala najbrže že 1886, da je objavljena na strani 65 in 66 LZ, v Baladah in romancah na strani 83 in ponovno kot varianta natisnjena v ponatisnjenih Baladah in romancah, str. 85, da sta si o tem dopisovala Aškerc in Levec, Kersnik in Levec itd. Iz vsega tega se torej izčrpno poučiš o vsem, kar se tiče balade »Mejnik«, poleg tega pa ti kazalo Aškerčevih del (str. 110) pokaže tudi Mejnikovo usodo od prvega natisa do prevodov (la pietra divisoria, der Grenzstein) in do neomenjene Robove parodije z naslovom: Milijon, v Koprivah, 1937.

Z navajanjem prvotiskov pesmi, proze, prevodov, pozneje objavljenih del, nenatisnjenih pesmi, kakor tudi uredniškega dela pod eno letnico je M. Boršnikova pregledno podala Aškerčevo delo. Opremila ga je z vsemi potrebnimi podatki o mestu in načinu izdanja ter o okoliščinah nastanka. Morda bi komu boljše ustrezala ureditev tega dela bibliografije z ozirom na Aškerca pesnika, prozaista, prevajalca, publicista, kakor je to napravila urednica v kazalu Aškerčevih del, toda tu bi utegnili odločevati toliko metod, kolikor naziranj.

Drugi del obsega podatke o Aškercu v prevodih: v angleščino, bolgarščino, češčino, francoščino, italijanščino, nemščino, poljščino, ruščino in srbohrvaščino. V češčini je leta 1923. v antologiji izšel v prevodu Vrchlickega celo izbor Aškerčevih pesmi, prav tako pa je Alfred Jensen že leta 1901. prevedel v švedščino A.-čeve balade (Sloveniska Ballader). Ta del je dobro in pregledno podan. V tretjem delu: Aškerc v glasbi, navaja Pavel Kalan skladbe na osnovi A.-čevih besedil (prva leta 1884.). Med temi je celo opera: Savin Risto, Poslednja straža (ok. 1903—4) po Aškerčevi baladi, dalje so navedene skladbe na osnovi A.-vih prevodov iz ruščine in skladbe na tuja besedila, objavljena z Aškerčevim prevodom.

Četrti del prinaša A.-čevo korespondenco. M. Boršnikova je zbrala tu podatke o njegovih dopisih in njegovih dopisnikih, ugotovila je vrednost posameznih in navedla tudi slučajna nahajališča dopisov.

Peti oddelek: literatura o Aškercu, navaja poleg ocen in člankov o Aškercu tudi manj važne objave, med njimi take, ki so kakorkoli utegnile učinkovati na občutljivega pesnika. Po prvi notici o Aškercu v uredniški listnici LZ, 1881, se vrste številni članki o njem prav do današnjih dni. Pravilno so objavljene vse beležke po tujih leksikalnih delih ter ob A.-čevih proslavah in jubilejih, ki označujejo časovni odnos do A.-ca in upoštevanje pri drugih

narodih. Obilico gradiva je urednica znanstveno pregnetla in ga skušala prikazati čim pregledneje. Če pomislimo, da je bilo treba pregledati ogromno število revij, časopisov in mnogo rokopisnega gradiva, od prvih početkov Aškerčevega udejstvovanja, torej razdobje dobrih 50 let, potem lahko tudi cenimo delo takšne bibliografije. Prav dobro je sestavljeno tudi imensko kazalo, ki dokazuje, da je Boršnikova svoj načrt srečno izvedla do kraja do danes v najpopolnejši meri, tako da pomeni Aškerčeva bibliografija pri nas brezdvomno najtemeljitejšo monografijo te vrste, s katero je ustvarjen trden temelj nadaljnjemu proučevanju Aškerčeve osebnosti. **Stanko J.**

Ernest Vranc: Osnove strnjenejšega šolskega dela v teoriji in praksi. Ljubljana. 1936. Slovenska šolska matica. Strani 290.

S tem pa smo posegli v Vrančovo »Teorijo strnjenejšega šolskega dela« (IV. poglavje knjige), ki je osrednji živec vseh piščevih prizadevanj. Gre za trdne osnove vzgojnemu delu. Te pa so v svoji zadnji konsekvenci sociološkega značaja, saj »je razvojna stopnja gospodarskih sil v posameznih družbenih dobah določala organizacijo šolstva, dajala cilje vzgojnim idealom in smernice učni miselnosti«. (Str. 33.) Vsaki kulturni in razvojni stopnji je ustrezala določena razvojna stopnja v proizvodnji hrane, v tehniki, organizaciji dela in vzgoji; vsaki razvojni stopnji je ustrezal določeni »duh časa«. Zgovorno pričajo o tem preglednice družbenih dob in »duha časa« (str. 33), družbenega razvoja od fevdalizma do danes (str. 36), psiholoških smeri (str. 39), osnov vzgojne dejavnosti od 18. stol. do danes (str. 55) in končna shematična preglednica razvojnih vzporednic (str. 56). Atomizaciji družbe v posameznike (individualizem!) v fevdalizmu in gospodarskem liberalizmu družbenega razvoja je ustrezala atomizacija v psihologiji, bodisi da so bili glavni drobci ali elementi duševnega dogajanja občutje (senzualizem), predstave (intelektualizem), volja in čustvo (voluntarizem-emocionalizem), ali pa mišljenje; prav tako se je z atomizacijo v družbi skladala atomizacija v mladinoslovju, razvijajočem se iz psihologije, in v pedagogiki, kjer je vso to dobo prevladoval predmetni pouk, sloneč zdaj na intelektualistično — atomistično — pasivistični usmerjenosti (Herbart—Ziller, zgodnja kapitalistična doba), zdaj na osišču »akcija — asociacija — reakcija« (Meuman) in v tkzv. »delovni šoli« visokokapitalistične dobe. Prav tako ustreza socialno razgibani povojni dobi z njeno osnovno težnjo po strnitvi družbe, s potezo sinteze (totalnosti) tudi sinteza v psihologiji z izhodiščem v celoti, bodisi da je to psihoanaliza, individualna, oblikovna ali strukturna psihologija (v ospredju celota!), ustreza sinteza v mladinoslovju in v pedagogiki, kjer se stremljenje po celotnosti izraža v poudarjanju odnosov do družbe, v upoštevanju in proučevanju okolja, v strnitvi snovi itd.

Sociološki vidik je vodilen v vseh nadaljnjih izvajanjih, v katerih Vranc razgrne ogromno problemov, ko očrta smeri, vsebino in obliko vzgojnega dela v razvoju od predmetnega pouka preko koncentracije in »delovne« šole do strnjenejšega šolskega dela, in prikazuje nujnost razvoja v smeri čim popolnejše strnitve z osnovno oznako v snovni koncentraciji in aktivnosti otroka, ko se vzgojno delo približa smotru, da je otroka »treba usposobiti, da si v svojem življenjskem prostoru pridobi stališče, da bo dorastel zahtevam sodobnega življenja« (str. 139). Ogromno problemov razgrne pisec, ko prikaže vzgojna prizadevanja po vsem svetu v smeri sinteze (mnogo tega je sam in so mnogi drugi naši vzgojitelji spoznali na ekskurzijah na Dunaj, v Nemčijo in ČSR!) in v naši družbeni sredini v povojni dobi, ko obravnava vsa prizadevanja tistih vzgojiteljev, ki so bolj ali manj naslonili vzgojo na življenje, bogatili sebe in svoje delo ob izkušnjah v svetu, ob živem dogajanju, sredi katerega žive sami, otroci in vse ljudstvo v slovenski družbeni